

ภาวะสุขภาพจิตของคนที่อาศัยใกล้โรงงานอุตสาหกรรม อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี

รัตนาภรณ์ อาษา^{1*} พิษสุตา เดชบุญ² นิชากานต์ ดอกกุหลาบ³

บทคัดย่อ

การวิจัยแบบผสมผสานนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาภาวะสุขภาพจิตของคนอาศัยใกล้โรงงานอุตสาหกรรม อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี และปัจจัยที่เกี่ยวข้อง กลุ่มตัวอย่างเป็นคนอาศัยใกล้โรงงานอุตสาหกรรม อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี จำนวน 265 ตัวอย่าง ทำการสุ่มแบบหลายขั้นตอน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนกันยายนถึงตุลาคม พ.ศ. 2560 ด้วยแบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา และหาความสัมพันธ์โดยใช้สถิติไคสแควร์ และการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน

ผลการศึกษาพบว่า ระดับภาวะสุขภาพจิตของคนอาศัยใกล้โรงงานอุตสาหกรรม อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี อยู่ในระดับเท่ากับคนทั่วไป (ร้อยละ 60.8) โดยปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับภาวะสุขภาพจิตของคนอาศัยใกล้โรงงานอุตสาหกรรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.05$) ได้แก่ ลักษณะที่อยู่อาศัย ระยะเวลาการอาศัยอยู่ในพื้นที่ สิทธิการรักษาพยาบาล ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบจากการตั้งโรงงานอุตสาหกรรม สัมพันธภาพกับคนในครอบครัว สัมพันธภาพกับเพื่อนบ้าน การป้องกันอันตรายจากมลพิษ มลพิษทางน้ำ มลพิษทางดิน แรงสนับสนุนทางสังคม และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน จากข้อค้นพบจึงมีข้อเสนอแนะต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรรณรงค์ให้คนในชุมชนมีการป้องกันอันตรายจากมลพิษ รวมทั้งควรจัดกิจกรรมที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ได้แก่ ชุมชน หน่วยงานภาครัฐ และโรงงานอุตสาหกรรม เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นร่วมกันซึ่งจะนำมาสู่การมีภาวะสุขภาพจิตที่ดีร่วมกันต่อไป

คำสำคัญ : ภาวะสุขภาพจิต โรงงานอุตสาหกรรม มลพิษ

¹ หลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี e-mail: arsa.dragon27@gmail.com

² หลักสูตรสาธารณสุขศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี e-mail: phitchasuda@gmail.com

³ หน่วยวิจัยมหิตลไวกวอร์ค คณะเวชศาสตร์เขตร้อน มหาวิทยาลัยมหิดล e-mail: nichakan.dkl@gmail.com

* ผู้นิพนธ์หลัก e-mail: arsa.dragon27@gmail.com

MENTAL HEALTH SITUATION AMONG PEOPLE LIVING AROUND THE INDUSTRIAL AREA IN NONG KAR DISTRICT, SARABURI PROVINCE

Rattanaorn Arsa^{1*} Phitchasuda Detboon² Nichakan Dokkulab³

Abstract

The purpose of a mix method study was to investigate the mental health situation among people living around the industrial area in Nong Kar district, Saraburi province and related factors. The sample consisted of 265 people living near the industrial area in Nong Kar district, Saraburi province. Data collection were accomplished with questionnaires and interviews from September to October 2017. The statistic used descriptive statistic, Chi-square test and Pearson's product-moment correlation coefficient.

The results revealed that the mental health among people living around the industrial were as equal as general level. (60.8%). The eleven factors were significantly with mental health, namely, residential character, duration of time to live in the area, right to treatment, knowledge about the effects of industries, families relationship, neighbors relationship, pollution prevention, water pollution, soil pollution, social supporting and participation for community activities ($p < 0.05$). The findings lead to recommendations that health organization should have well-planned activities to prevention from pollution and should have activities that focus on the participation of communities, government organization and industries to solve the problem, that will bring about mental health.

Keywords : Mental Health, Industries factory, Pollution

¹ Public Health Program, Faculty of Public Health, Valaya Alongkorn Rajabhat University Under The Royal Patronage, e-mail: arsa.dragon27@gmail.com

² Public Health Program, Faculty of Public Health, Valaya Alongkorn Rajabhat University Under The Royal Patronage, e-mail: phitchasuda@gmail.com

³ Mahidol Vivax Research Unit (MVRU), Faculty of Tropical Medicine, Mahidol University e-mail: nichakan.dkl@gmail.com

* Corresponding author, e-mail: arsa.dragon27@gmail.com

บทนำ

การมีสุขภาพที่ดีต้องคำนึงถึงการเชื่อมโยงกันระหว่างกาย จิต และสังคม ซึ่งถือเป็นส่วนสำคัญของชีวิตที่มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด (WHO, 2001) โดยการเจ็บป่วยหรือโรคที่เกิดขึ้นไม่ได้มีสาเหตุมาจากสาเหตุใดเพียงสาเหตุเดียว แต่เกิดจากหลาย ๆ ปัจจัยร่วมกัน เมื่อปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งเสียสมดุลก็ย่อมที่จะทำให้บุคคลมีสุขภาพที่ไม่ดี หรือเกิดความเจ็บป่วยขึ้น (ดวงกมล ศักดิ์เลิศสกุล, 2549)

จากการสำรวจสุขภาพจิตเฉลี่ยของคนไทย อายุ 15 ปี ขึ้นไป พ.ศ. 2555 - 2558 พบว่า มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี โดยในปี พ.ศ. 2555 ผู้ที่มีสุขภาพจิตต่ำกว่าคนทั่วไป ร้อยละ 9.7 ปี พ.ศ. 2556 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 11.2 ปี พ.ศ. 2557 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 16.3 และในปี พ.ศ. 2558 เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 16.4 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2558) นอกจากนี้การอาศัยอยู่ใกล้กับโรงงานอุตสาหกรรม ยังทำให้คนที่อาศัยได้รับผลกระทบจากกระบวนการผลิต การได้รับมลพิษต่าง ๆ ส่งผลให้เกิดปัญหาสุขภาพและมีอาการซึมเศร้าได้เช่นกัน โดยเฉพาะคนที่อาศัยอยู่เป็นระยะเวลานาน รวมทั้งกลุ่มเด็กและคนชราที่มีโอกาสได้รับผลกระทบรุนแรงมากกว่าถึงขั้นเสียชีวิตได้ (Chuang et al., 2011) จากการสำรวจของกรมควบคุมมลพิษ ในปี พ.ศ. 2558 พบว่า ปัญหามลพิษที่ได้รับการแจ้งเรื่องร้องเรียนมากที่สุด คือ โรงงานอุตสาหกรรม (ร้อยละ 54) (กรมควบคุมมลพิษ, 2558)

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีการพัฒนาเข้าสู่ยุคอุตสาหกรรม มีโรงงานอุตสาหกรรมและนิคมอุตสาหกรรมเกิดขึ้นมากมาย โดยในปี พ.ศ. 2557 มีจำนวนโรงงานอุตสาหกรรมทั้งสิ้น 141,247 โรงงาน และมีจำนวนนิคมอุตสาหกรรม 59 แห่ง (กรมโรงงานอุตสาหกรรม, 2557) ซึ่งการก่อตั้งโรงงานอุตสาหกรรมหรือนิคมอุตสาหกรรมย่อมส่งผลเสียต่อชุมชนโดยรอบจากกระบวนการผลิตก่อให้เกิดมลพิษทางสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ขยะอันตรายโดยในปี พ.ศ. 2559 พบว่า ขยะอันตรายที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่เป็นขยะอันตรายจากภาคอุตสาหกรรมประมาณร้อยละ 80 (กรมควบคุมมลพิษ, 2559) มลพิษทางน้ำในปี พ.ศ. 2550 - 2559 พบว่า แหล่งน้ำอยู่ในเกณฑ์เสื่อมโทรม ร้อยละ 20 ซึ่งแหล่งน้ำที่มีคุณภาพเสื่อมโทรมลง เนื่องจากเป็นช่วงที่แม่น้ำไหลผ่านพื้นที่ชุมชนเมืองที่มีประชากรอาศัยอยู่หนาแน่น และเป็นแหล่งที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรม ซึ่งไม่มีระบบบำบัดน้ำเสียหรือไม่มีการดูแลจัดการน้ำเสียที่มีประสิทธิภาพ (กรมควบคุมมลพิษ, 2559) มลพิษทางอากาศของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2550 - 2559 พบว่า ฝุ่นละอองขนาดไม่เกิน 10 ไมครอน ฝุ่นละอองขนาดไม่เกิน 2.5 ไมครอน และก๊าซโอโซนเป็นปัญหาหลักที่เกิดขึ้น โดยในปี พ.ศ. 2559 พบว่าจังหวัดที่มีจำนวนฝุ่นละอองเกินค่ามาตรฐานสูงที่สุด คือ สระบุรี (ร้อยละ 24) (กรมควบคุมมลพิษ, 2559) สอดคล้องกับข้อมูลการรายงานสถานการณ์มลพิษของจังหวัดสระบุรีที่พบว่า จังหวัดสระบุรีเป็นเขตควบคุมมลพิษคุณภาพอากาศและเสียง ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 โดยเฉพาะในพื้นที่ของอำเภอหนองแค เนื่องจากเป็นอำเภอที่มีแหล่งนิคมอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ จำนวน 2 แห่ง คือ นิคมอุตสาหกรรมหนองแค และนิคมเหมราช (เครือซีเมนต์ไทย) โดยมีโรงงานอุตสาหกรรมจำนวน 398 โรงงาน ซึ่งมีความหลากหลาย เช่น บริษัทผลิตกระเบื้อง เครื่องเคลือบดินเผา ปูนพลาสเตอร์ ฟันคอนกรีตสำเร็จรูป ผลิตภัณฑ์เคมีเคลือบแข็ง ชิ้นส่วนอิเล็กทรอนิกส์ และชิ้นส่วนโลหะสำหรับผลิตภัณฑ์ยานยนต์ อีกทั้งยังเป็นจังหวัดที่มีปัญหาฝุ่นละอองติดอันดับสูงสุดของประเทศมาโดยตลอด ซึ่งปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ทำให้เกิดโรคต่อระบบทางเดินหายใจ โรคเกี่ยวกับระบบทางเดินหายใจ รวมทั้งมีความวิตกกังวลต่อผลที่จะเกิดขึ้นจากการใช้สารเคมีในกระบวนการผลิตของโรงงานอุตสาหกรรม สอดคล้องกับข้อมูลการเกิดอุบัติเหตุและอุบัติภัยในโรงงานอุตสาหกรรมในปี พ.ศ. 2557 เช่น การเกิดอัคคีภัย จำนวน 79 ครั้ง การระเบิด จำนวน 13 ครั้ง การรั่วไหลของสารเคมี จำนวน 18 ครั้ง (สำนักเทคโนโลยีความปลอดภัย, 2557) และปัญหาต่าง ๆ ได้แก่ ปัญหาฝุ่นละอองเสียงรบกวน น้ำฝนที่ตกลงมาไม่สามารถดื่มได้ และดินปนเปื้อนทำให้การเกษตรเกิดความเสียหาย สิ่งเหล่านี้ย่อมส่งผลกระทบต่อสุขภาพกาย จิต และสังคมของคนที่อยู่โดยรอบ (กรมควบคุมมลพิษ, 2559)

ด้วยเห็นถึงความสำคัญของภาวะสุขภาพจิตของคนที่อยู่ใกล้โรงงานอุตสาหกรรมอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี การศึกษานี้จึงมุ่งศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับภาวะสุขภาพจิตของคนที่อยู่ใกล้โรงงานอุตสาหกรรม อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี โดยปัจจัยที่คาดว่าจะมีความสัมพันธ์กับภาวะสุขภาพจิตและสุขภาพสังคม จำแนกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) ปัจจัยระดับบุคคล (เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ รายได้ โรคประจำตัว ลักษณะที่อยู่อาศัย ระยะเวลาการอาศัยอยู่ในพื้นที่ สิทธิการรักษาพยาบาล ภาระหนี้สิน และความรู้เกี่ยวกับผลกระทบจากการตั้งโรงงานอุตสาหกรรม) 2) ปัจจัยระดับระหว่างบุคคล (สัมพันธภาพกับคนในครอบครัว และสัมพันธภาพกับเพื่อนบ้าน) 3) ปัจจัยระดับองค์กร (การป้องกันอันตรายจากมลพิษ มลพิษทางอากาศ มลพิษทางเสียง มลพิษทางน้ำ และมลพิษทางดิน) 4) ปัจจัยระดับชุมชน (แรงสนับสนุนทางสังคม การมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน และภาวะเศรษฐกิจ) ซึ่งผลการศึกษาจะเป็นแนวทางสำหรับหน่วยงานภาครัฐในการเข้ามาแก้ไขปัญหาและใช้ในการวางนโยบายการป้องกันปัญหาภาวะสุขภาพจิตของคนที่อยู่ใกล้โรงงานอุตสาหกรรม อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภาวะสุขภาพจิตของคนที่อาศัยใกล้โรงงานอุตสาหกรรม อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับภาวะสุขภาพจิตของคนที่อาศัยใกล้โรงงานอุตสาหกรรม อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี
3. เพื่อศึกษาแนวทางในการส่งเสริมและแก้ไขภาวะสุขภาพจิตของคนที่อาศัยใกล้โรงงานอุตสาหกรรม อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาแบบผสมผสาน (Mix method) ประชากรคือ คนที่อาศัยใกล้โรงงานอุตสาหกรรม อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี จำนวน 66,013 คน โดยกำหนดให้กลุ่มตัวอย่างเป็นประชาชนทั้งเพศชายและเพศหญิงที่อาศัยใกล้โรงงานอุตสาหกรรม อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี ที่มีอายุ 18 ปีขึ้นไป เป็นผู้ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ไม่ต่ำกว่า 1 ปี เป็นผู้ที่สามารถอ่านเขียนภาษาไทยได้ และเป็นผู้ยินดีและสมัครใจในการเข้าร่วมศึกษาครั้งนี้ และเป็นผู้ที่ได้รับการบอกกล่าวรายละเอียดการวิจัย ขนาดตัวอย่างได้จากการคำนวณขนาดตัวอย่าง จากสูตรที่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน จากหนังสือของ Daniel (1995) จำนวน 265 ตัวอย่าง การสุ่มตัวอย่างใช้การสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณคือ แบบสอบถาม จำนวน 80 ข้อ แบ่งเป็น 5 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส อาชีพ รายได้ โรคประจำตัว ลักษณะที่อยู่อาศัย ระยะเวลาการอาศัยอยู่ในพื้นที่ สิทธิการรักษาพยาบาล ภาระหนี้สิน การมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน และภาวะเศรษฐกิจ จำนวน 13 ข้อ มีลักษณะให้ผู้ตอบเลือกตอบหรือเติมข้อความลงในช่องว่างตามความเป็นจริง

ส่วนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบจากการตั้งโรงงานอุตสาหกรรม เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยปรับมาจากสภาพร เป็นตามวา (2557) โดยสร้างเป็นแบบสอบถาม จำนวน 13 ข้อ มีลักษณะให้เลือกตอบ 2 ตัวเลือก คือ ใช่ (1) และไม่ใช่ (0) โดยมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.750

ส่วนที่ 3 สัมพันธภาพระหว่างบุคคล เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยปรับมาจาก จิราพร ชมพิกุล (2552) โดยสร้างเป็นแบบสอบถาม จำนวน 23 ข้อ มีลักษณะเป็นมาตราการประเมิน 5 ระดับ คือ ไม่เลย (0) น้อยมาก (1) ปานกลาง (2) ค่อนข้างมาก (3) และมากที่สุด (4) ประกอบด้วย (1) สัมพันธภาพกับคนในครอบครัว จำนวน 7 ข้อ (2) สัมพันธภาพกับเพื่อนบ้าน จำนวน 7 ข้อ และ (3) แรงสนับสนุนทางสังคม จำนวน 9 ข้อ โดยมีค่าความเชื่อมั่น 0.853, 0.771, 0.856 ตามลำดับ

ส่วนที่ 4 ผลกระทบจากโรงงานอุตสาหกรรมและการป้องกันอันตรายจากมลพิษ เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยปรับมาจาก รัตนา คัมภีรานนท์ และคณะ (2554) โดยสร้างเป็นแบบสอบถาม จำนวน 18 ข้อ มีลักษณะเป็นมาตราการประเมิน 4 ระดับ คือ ไม่เลย (0) น้อย (1) ปานกลาง (2) และมาก (3) ประกอบด้วย (1) มลพิษทางอากาศ จำนวน 4 ข้อ (2) มลพิษทางเสียง จำนวน 3 ข้อ (3) มลพิษทางน้ำ จำนวน 4 ข้อ (4) มลพิษทางดิน จำนวน 2 ข้อ และ (5) การป้องกันอันตรายจากมลพิษ จำนวน 5 ข้อ โดยมีค่าความเชื่อมั่น 0.751, 0.854, 0.906, 0.873, 0.700 ตามลำดับ

ส่วนที่ 5 ภาวะสุขภาพจิต เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยปรับมาจากดัชนีชี้วัดสุขภาพจิตคนไทยฉบับสั้น (กรมสุขภาพจิต, 2550) โดยสร้างเป็นแบบสอบถาม จำนวน 13 ข้อ มีลักษณะเป็นมาตราการประเมิน 4 ระดับ คือ ไม่เลย (1) เล็กน้อย (2) มาก (3) และมากที่สุด (4) โดยมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.839

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพคือ แบบสัมภาษณ์ ชนิดมีโครงสร้าง จำนวน 9 ข้อ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการจัดสนทนากลุ่ม (Focus group) หมู่บ้านละ 10 - 20 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ทำการประมวลผลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยสถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน และสถิติไคสแควร์ กำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่น้อยกว่า 0.05

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยเชิงปริมาณ

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลกับคนที่อาศัยใกล้โรงงานอุตสาหกรรม จำนวน 265 ตัวอย่าง พบว่ากลุ่มตัวอย่างมากกว่าครึ่งเป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 55.5 มีอายุเฉลี่ย 44.11 ± 13.181 ปี โดยมีอายุระหว่าง 40 - 50 ปี มากที่สุด ร้อยละ 29.8 จบการศึกษาระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 35.5 มากกว่าครึ่งมีสถานภาพสมรส คิดเป็นร้อยละ 54.7 ซึ่งมีอาชีพรับจ้างทั่วไปมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 25 มีรายได้ระหว่าง 5,000 - 10,000 บาทต่อเดือนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 38.9 เกือบทั้งหมดของกลุ่มตัวอย่างไม่มีโรคประจำตัว คิดเป็นร้อยละ 71.5 โดยส่วนใหญ่อาศัยอยู่บ้านของตนเอง/บ้านของบุตรหลานมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 79.2 มีระยะเวลาอาศัยอยู่ในพื้นที่เฉลี่ย 30.45 ± 19.368 ปี โดยส่วนใหญ่มีระยะเวลาอาศัยระหว่าง 1 - 11 ปี คิดเป็นร้อยละ 24.2 มีสิทธิหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า (บัตรทอง) มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 48.3 ซึ่งมีภาระหนี้สิน ร้อยละ 62.6 โดยส่วนใหญ่เคยมีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน คิดเป็นร้อยละ 80.4 และมากกว่าครึ่งยอมรับไม่ได้กับราคาสินค้าที่เพิ่มสูงขึ้น คิดเป็นร้อยละ 52.8

ในการประเมินภาวะสุขภาพจิตพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนภาวะสุขภาพจิตระหว่าง 25-52 คะแนน มีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 40.64 ± 5.390 คะแนน อยู่ในระดับสุขภาพจิตเท่ากับสุขภาพจิตของคนทั่วไป (ร้อยละ 60.8)

ตารางที่ 1 ระดับภาวะสุขภาพจิตของคนที่อยู่ใกล้โรงงานอุตสาหกรรม (n=265)

ระดับภาวะสุขภาพจิต	จำนวน (คน)	ร้อยละ	Min	Max	Mean $\pm$ S.D.
ดีกว่าคนทั่วไป (43-52 คะแนน)	53	20.0	25	52	40.64 $\pm$ 5.390
เท่ากับคนทั่วไป (36-42 คะแนน)	161	60.8			
ต่ำกว่าคนทั่วไป (≤ 35 คะแนน)	51	19.2			

นอกจากนี้ยังพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความรู้เกี่ยวกับผลกระทบจากการตั้งโรงงานอุตสาหกรรมอยู่ในระดับดี (ร้อยละ 62.6) สัมพันธภาพกับคนในครอบครัวอยู่ในระดับดี (ร้อยละ 83.4) สัมพันธภาพกับเพื่อนบ้านอยู่ในระดับดี (ร้อยละ 67.9) การป้องกันอันตรายจากมลพิษอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 48.3) มลพิษทางดินอยู่ในระดับดี (ร้อยละ 39.6) มลพิษทางอากาศอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 42.6) ด้านมลพิษทางน้ำอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 38.5) ด้านมลพิษทางเสียงอยู่ในระดับไม่ดี (ร้อยละ 52.5) และแรงสนับสนุนทางสังคมอยู่ในระดับปานกลาง (ร้อยละ 69.1)

ตารางที่ 2 ระดับปัจจัยของคนที่อยู่ใกล้โรงงานอุตสาหกรรม (n=265)

ตัวแปร	จำนวน (ร้อยละ)			Min	Max	Mean $\pm$ S.D.
	ดี	ปานกลาง	ไม่ดี			
ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบจากการตั้งโรงงานอุตสาหกรรม	166 (62.6)	74 (27.9)	25 (9.5)	1	13	10.57 $\pm$ 2.339
สัมพันธภาพกับคนในครอบครัว	221 (83.4)	43 (16.2)	1 (0.4)	1.14	4.00	3.06 $\pm$ 0.507
สัมพันธภาพกับเพื่อนบ้าน	180 (67.9)	84 (31.7)	1 (0.4)	1.14	4.00	2.87 $\pm$ 0.532
การป้องกันอันตรายจากมลพิษ	111 (41.9)	128 (48.3)	26 (9.8)	0.20	3.00	1.93 $\pm$ 0.617
มลพิษทางดิน	105 (39.6)	78 (29.4)	82 (31.0)	0.00	3.00	1.79 $\pm$ 0.949
มลพิษทางอากาศ	90 (34.0)	113 (42.6)	62 (23.4)	0.00	3.00	1.78 $\pm$ 0.765

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ตัวแปร	จำนวน (ร้อยละ)			Min	Max	Mean±S.D.
	ดี	ปานกลาง	ไม่ดี			
มลพิษทางน้ำ	84 (31.7)	102 (38.5)	79 (29.8)	0.00	3.00	1.60±0.860
มลพิษทางเสียง	32 (12.0)	94 (35.5)	139 (52.5)	0.00	3.00	1.15±1.000
แรงสนับสนุนทางสังคม	19 (7.2)	183 (69.0)	63 (23.8)	0.33	4.00	1.75±0.593

จากวิเคราะห์หาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับภาวะสุขภาพจิตพบว่า ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับภาวะสุขภาพจิตอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ได้แก่ ลักษณะที่อยู่อาศัย ระยะเวลาการอาศัยอยู่ในพื้นที่ สิทธิการรักษาพยาบาล ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบจากการตั้งโรงงาน สัมพันธภาพกับคนในครอบครัว สัมพันธภาพกับเพื่อนบ้าน การป้องกันอันตรายจากมลพิษ มลพิษทางน้ำ มลพิษทางดิน แรงสนับสนุนทางสังคม และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรต้นและภาวะสุขภาพจิต (n=265)

ตัวแปรต้น	ค่าสถิติทดสอบ
เพศ	2.751
อายุ	0.066
ระดับการศึกษา	15.577
สถานภาพสมรส	8.666
อาชีพ	26.961
รายได้	8.999
โรคประจำตัว	12.892
ลักษณะที่อยู่อาศัย	15.635**
ระยะเวลาการอาศัยอยู่ในพื้นที่	0.131*
สิทธิการรักษาพยาบาล	18.256*
ภาระหนี้สิน	3.317
ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบจากการตั้งโรงงาน	0.252***
สัมพันธภาพกับคนในครอบครัว	0.418***
สัมพันธภาพกับเพื่อนบ้าน	0.442***
การป้องกันอันตรายจากมลพิษ	0.327***
มลพิษทางอากาศ	0.112
มลพิษทางเสียง	-0.104
มลพิษทางน้ำ	0.158**
มลพิษทางดิน	0.194***
แรงสนับสนุนทางสังคม	0.173**
การมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน	7.577*
ภาวะเศรษฐกิจ	0.409

*p<0.05, **p<0.01, ***p<0.001

2. ผลการวิจัยเชิงคุณภาพ

จากการจัดสนทนากลุ่มย่อยในตำบลตัวอย่าง ได้แก่ ตำบลหนองปลาหมอ ตำบลหนองปลิง ตำบลบัวลอย ตำบลโคกแย้ เพื่อหาแนวทางในการส่งเสริมและแก้ไขภาวะสุขภาพจิตของคนที่อยู่ใกล้โรงงานอุตสาหกรรม มีดังนี้

1. หน่วยงานภาครัฐควรจัดเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยเข้ามาดูแลสอดส่องความปลอดภัยภายในชุมชน
2. โรงงานอุตสาหกรรมควรแก้ไขปัญหาด้านมลพิษ โดยการบำบัดมลพิษให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กรมโรงงานอุตสาหกรรมกำหนดก่อนปล่อยลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะ
3. โรงงานอุตสาหกรรมควรเข้ามามีส่วนร่วมในงานประเพณีสำคัญของชุมชน โดยการสนับสนุนงบประมาณในการจัดกิจกรรม
4. โรงงานอุตสาหกรรมหรือหน่วยงานภาครัฐควรให้ความสำคัญในเรื่องสุขภาพของคนในชุมชน โดยมีการตรวจสุขภาพให้กับคนในชุมชนปีละ 1 ครั้ง
5. โรงงานอุตสาหกรรมหรือหน่วยงานภาครัฐควรจัดกิจกรรมส่งเสริมการดูแลสุขภาพจิตและสุขภาพสังคมให้แก่คนในชุมชน

อภิปรายผลและสรุปผลการวิจัย

จากผลการศึกษาภาวะสุขภาพจิตของคนที่อยู่ใกล้โรงงานอุตสาหกรรม โดยพบว่า

ภาวะสุขภาพจิตของคนที่อยู่ใกล้โรงงานอุตสาหกรรม อำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรีอยู่ในระดับเท่ากับระดับคนทั่วไป สอดคล้องกับการศึกษาของ พลากร ดวงเกตุ (2551) ที่พบว่า ภาวะสุขภาพจิตของคนที่อยู่ใกล้โรงงานอุตสาหกรรมอยู่ในระดับดีกว่าคนทั่วไปและเท่ากับคนทั่วไป ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างมีสถานภาพสมรสคู่ ประกอบกับมีสัมพันธภาพกับคนในครอบครัวอยู่ในระดับดี เมื่อเกิดปัญหาจะมีครอบครัวคอยรับฟัง ร่วมแก้ไขปัญหาหรือเมื่อเกิดความเจ็บป่วยมีคนในครอบครัวดูแลเอาใจใส่เป็นอย่างดี รวมทั้งมีสัมพันธภาพกับเพื่อนบ้านอยู่ในระดับดี ไม่มีการทะเลาะเบาะแว้ง จึงสามารถใช้ชีวิตอย่างมีความสุข นอกจากนี้กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนซึ่งมีโอกาสพูดคุยแลกเปลี่ยนความเห็นจึงถือเป็นวิธีการผ่อนคลายความเครียดได้ จึงไม่ส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจ

จากการศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์พบว่า ลักษณะที่อยู่อาศัย ระยะเวลาการอาศัยอยู่ในพื้นที่ สิทธิการรักษาพยาบาล ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบจากการตั้งโรงงานอุตสาหกรรม สัมพันธภาพกับคนในครอบครัว สัมพันธภาพกับเพื่อนบ้าน การป้องกันอันตรายจากมลพิษ มลพิษทางน้ำ มลพิษทางดิน แรงสนับสนุนทางสังคม และการมีส่วนร่วมในกิจกรรมชุมชน มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติกับภาวะสุขภาพจิต ทั้งนี้เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่อาศัยอยู่บ้านของตนเองได้อยู่กับครอบครัว มีสัมพันธภาพกับในครอบครัวดี มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เอาใจใส่กันเป็นอย่างดี ประกอบกับมีสัมพันธภาพกับเพื่อนบ้านที่ดี ไม่มีการทะเลาะเบาะแว้งกัน และคนในชุมชนมีการพูดคุยปรึกษา แก้ไขปัญหาร่วมกัน การอาศัยอยู่ในพื้นที่เป็นเวลานานมีโอกาสได้รับมลพิษมากกว่าคนที่ไม่ได้อาศัยใกล้โรงงานอุตสาหกรรม การเข้าถึงบริการสุขภาพมีสิทธิการรักษาพยาบาลที่ต่างกัน จึงมีการค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลแตกต่างกัน รวมทั้งกลุ่มตัวอย่างมีความรู้ในการปฏิบัติตนเพื่อเป็นการป้องกันอันตรายจากผลกระทบของโรงงานอุตสาหกรรม และมีการจัดกิจกรรมเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน จึงไม่ส่งผลกระทบต่อภาวะสุขภาพจิตของคนในสังคม

ข้อเสนอแนะ

1. จากผลการศึกษาพบว่า การป้องกันอันตรายจากมลพิษมีความสัมพันธ์กับภาวะสุขภาพจิตและสุขภาพสังคมของคนที่อยู่ใกล้โรงงานอุตสาหกรรม ดังนั้นจึงควรณรงค์ให้คนในชุมชนมีการป้องกันอันตรายจากมลพิษ เพื่อลดปัญหาสุขภาพที่เกิดจากมลพิษของโรงงานอุตสาหกรรม
2. ควรมีการจัดกิจกรรมที่เน้นการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ได้แก่ ชุมชน หน่วยงานภาครัฐและโรงงานอุตสาหกรรม ในการดำเนินงานร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ที่นำมาสู่การมีภาวะสุขภาพจิตและสุขภาพสังคมที่ดีร่วมกัน
3. ควรมีการกำหนดเป็นกฎระเบียบร่วมกันระหว่างหน่วยงานของรัฐและโรงงานอุตสาหกรรมในการดำเนินการสร้างเสริมการมีสุขภาพดีของคนในชุมชน

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณกลุ่มตัวอย่างที่ให้ความร่วมมือในการเข้าร่วมการวิจัยและทำให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมมลพิษ. (2558). สถิติการร้องเรียนปัญหามลพิษ ปี 2558. สืบค้นเมื่อ 31 สิงหาคม 2560, จาก http://www.pcd.go.th/info_serv/pol2_stat2558.html.
- กรมควบคุมมลพิษ. (2559). รายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทย ปี 2559. กรมควบคุมมลพิษ.
- กรมโรงงานอุตสาหกรรม. (2557). สถิติสะสมจำนวนโรงงานอุตสาหกรรม. สืบค้นเมื่อ 17 สิงหาคม 2560, จาก <http://www.diw.go.th/hawk/content.php?mode=spss58>.
- กรมสุขภาพจิต. (2550). ดัชนีชี้วัดสุขภาพจิตคนไทยฉบับสั้น 15 ข้อ. สืบค้นเมื่อ 31 กรกฎาคม 2560, จาก <http://www.dmh.go.th/test/thaihapnew/thi15/thi15.asp>.
- จิราพร ชมพิกุล. (2552). สัมพันธภาพในครอบครัวไทย. (รายงานการวิจัยสัมพันธภาพในครอบครัวไทย สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน มหาวิทยาลัยมหิดล).
- ดวงกมล ศักดิ์เลิศสกุล. (2549). *สุขภาพแบบองค์รวม (Holistic Health)*. สืบค้นวันที่ 8 ธันวาคม 2554 เข้าถึงได้จาก <http://www.oknation.net/blog/print.php?id=140405>
- พลากร ดวงเกตุ. (2551). *ภาวะสุขภาพจิตของประชากรวัยแรงงานไทย*. (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาประชากรศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย).
- รัตนา คัมภีรานนท์, สรินธา สุภาภรณ์ และนิดาพร สุขเกษม. (2554). การรับรู้การเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อม และผลกระทบต่อภาวะสุขภาพของประชาชนที่อาศัยในพื้นที่การทำเหมืองแร่หินอุตสาหกรรม ตำบลห้วยกะปิ อำเภอเมือง จังหวัดชลบุรี. *วารสารสาธารณสุขศาสตร์, วิทยาลัยสาธารณสุขสิรินธร จังหวัดชลบุรี*. 41(3) : 219.
- สถาพร เป็นตามวา. (2557). ผลกระทบต่อสุขภาพจากโรงไฟฟ้าชีวมวล. (โครงการศึกษาสถานการณ์ผลกระทบต่อสุขภาพจากโรงไฟฟ้าชีวมวล กลุ่มพัฒนานามัยสิ่งแวดล้อม ศูนย์อนามัยที่ 5 นครราชสีมา). หน้า 14 - 16.
- สำนักเทคโนโลยีความปลอดภัย. (2557). สถิติอุบัติเหตุในโรงงานอุตสาหกรรม. สืบค้นเมื่อ 24 สิงหาคม 2560, จาก http://php.diw.go.th/safety/?page_id=83.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2558). การสำรวจสุขภาพจิต (ความสุข) คนไทย. สืบค้นเมื่อ 31 สิงหาคม 2560, จาก <https://www.msociety.go.th/ewtadmin/ewt/mso>.
- สำนักงานอุตสาหกรรม จังหวัดสระบุรี. (2560). ข้อมูลโรงงานอุตสาหกรรมในเขตอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี. สืบค้นเมื่อ 25 กรกฎาคม 2560, จาก <http://www.diw.go.th/hawk/content.php?mode=data1search>.
- Chuang, Yan, Chiu, Cheng. (2011). Long-term air pollution exposure and risk factors for cardiovascular diseases among the elderly in Taiwan. Retrieved from <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/20833756>.
- Daniel, W.W. (1995). *Biostatistics: A foundation for analysis in the health sciences*. New York: Wiley & Sons.